

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ

Гриценко О.А.♥

завідувач кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС

к.ю.н, доцент

Сьогодні, внаслідок стрімкого розвитку та поширення інформаційно-комунікаційних технологій, невід'ємною частиною життя людини стали мобільні телефони, планшети, комп'ютери тощо. Та особливе місце у житті суспільства належить саме всесвітній павутині - мережі Інтернет. Швидкість зростання користувачів інтернету вражає. При чому, йому властиві усі вікові категорії суспільства і велика кількість сфер діяльності. Але не зважаючи на позитивну роль віртуального простору, останнім часом спостерігається велика кількість вчинення злочинів за допомогою всесвітньої мережі, що являється суттєвою загрозою майбутнього.

Одним із таких злочинів, на нашу думку, є досить поширені сьогодні доведення до самогубства із застосуванням віртуальної мережі, жертвами яких в переважній більшості є діти та молодь. І якщо раніше факти таких випадків ми могли бачити лише у фільмах, то тепер це наша реальність.

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що кількість дитячих самогубств стрімко збільшується, і зовсім до не давно ніхто і не підозрював, що однією з супутніх причин цьому є соціальні мережі, сайти самогубств, клуби та групи смерті, які широко поширені в інтернеті. А так як сучасне суспільство багато часу приділяє віртуальним мережам, не можливо бути певним та захистити від негативного впливу як себе особисто, так і наших рідних, знайомих та особливо – дітей. Тож задля вирішення цієї проблеми є необхідність удосконалення вітчизняного законодавства та врахування позитивного зарубіжного досвіду.

Окремі аспекти досліджуваного питання розглядалися у працях таких вітчизняних та зарубіжних науковців: І.В. Артамонова, Ю.О. Іжванов, А.М. Захарченко, Л.І. Керик, І. Клейман, А.С. Паукова, В. Скіннер, С.А. Спінрін, Е.Д. Кац, Є.О. Цимбаленко та ін.

Доведення до самогубства являє собою суспільно небезпечний злочин, наслідком якого є не лише порушення біологічних процесів існування людини, але й негативний вплив на функціонування суспільних відносин. Кримінальний кодекс України у розділі II «Злочини проти життя та здоров'я особи» містить норму (ст. 120), яка передбачає кримінальну відповідальність за доведення до самогубства. Особливістю змісту даної норми є те, доведення до самогубства є єдиним злочином проти життя особи, який не охоплюється поняттям вбивства, а суб'єкт злочину вчиняє дії не прямо, а опосередковано. Диспозиція статті містить наступні положення: «Доведення до самогубства або замаху на самогубство, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до протиправних дій або систематичного приниження її гідності». Кваліфікуючими ознаками є вчинення такого діяння щодо особи, яка перебувала у матеріальній чи іншій залежності від винуватого, щодо двох або більше осіб та щодо неповнолітнього [1].

Відсутність комплексного підходу до вивчення проблеми кримінальної відповідальності за доведення до самогубства проявляється в невизначеності змісту поняття «доведення до самогубства», способів здійснення такого злочину, в відсутності розроблених науково обґрунтованих рекомендацій по кваліфікації доведення до самогубства. Також, ускладнює проведення кримінально-правових заходів щодо протидії злочинам, передбаченим ст. 120 КК України. Деякі вчені пропонують в перспективі розширити перелік способів вчинення даного злочину. А. А. Циркалюк пише: «... доведення до самогубства є схиляння до самогубства за допомогою погроз, жорстокого поводження або систематичного приниження людської гідності потерпілого, домовленості, підкупу, обману, а також сприяння здійсненню самогубства за допомогою порад, вказівок, інформування, надання коштів чи знарядь вчинення злочину» [6, с. 9]. Зокрема під угодою слід розуміти переконання, умовляння потерпілого в самогубство. Під підкупом розуміється передача матеріальних або майнових благ з метою доведення особи до самогубства. Обманом є введення в оману потерпілого для цілей, пов'язаних з доведенням їм себе до самогубства. Виходячи з цього, представляється необхідним визнати договір, підкуп, обман, поради та вказівки, надання інформації способами доведення до самогубства, що, на мій погляд, є цілком логічним і обґрунтованим. Таким чином, стаття 120 КК України повинна бути викладена не тільки у вигляді перерахування способів скоєння злочину, а з урахуванням ступеня суспільної небезпеки будь-якого посягання на життя, стадії скоєння злочину з метою диференціації

кримінальної відповідальності. Небезпека подібного способу доведення до самогубства особливо зростає в тих випадках, коли такі дії спрямовані на велику групу осіб або з використанням глобальної мережі-інтернет.

У період з листопада 2012 року по вересень 2013 рік Росспоживнагляд виніс 2414 рішення про закриття сторінок сайтів, які містили інформацію про способи здійснення самогубства або закликали до здійснення самогубства. Всього за цей час в відомство надійшло 2543 звернення з позначкою «суїцид». У 137 випадках інформація про наявність «суїцидального» контенту не підтвердилася, 2117 інтернет-сайтів із забороненою інформацією були видалені, відзначають в Росспоживнагляді [6]. І все ж в Краснодарському краї було винесено перший в Росії вирок у справі про доведення до самогубства за допомогою Інтернету. У кримінальній практиці деяких зарубіжних країн йде тенденція криміналізації таких форм доведення до самогубства, як підбурювання (Австрія, Індія, Італія), допомога в самогубстві (Данія, США).

Враховуючи статистичні спостереження, Україна входить в десятку країн з найвищим рівнем вчинення самогубств. Середній показник держави – 22 суїциди на 100 тис. осіб. А відповідно до наукових джерел, співвідношення самогубства і доведення до самогубства становить близько 1:20 [2, С 259].

Та зовсім недавно в Україні було виявлено прояви нової форми доведення до самогубства, використовуючи соціальні мережі, яка тривалий час спостерігалася в зарубіжних країнах, але в меншій мірі. Це так звані групи смерті або смертельні ігри, зміст яких полягає у виконанні протягом певного періоду 50 завдань екстремального та шкідливого для здоров'я характеру з фіксацією на фото- чи відеокамеру, останнім з яких є самогубство (Наприклад «Синій кит», «Розбуди мене в 4:20», «F57» тощо). Якщо ж гравець відмовлявся в подальшому виконувати завдання чи проявляв бажання закінчити гру, модератор всіляко залякував, погрожував і шантажував. Але найжахливішим є те, що жертвами є діти та молодь, кількість яких стрімко зростає.

На перший погляд вказану форму доведення до самогубства можна назвати злочином, але на сьогоднішній день законодавство унеможливило притягнення до відповідальності осіб через відсутність у диспозиції статті 120 Кримінального Кодексу України дій, які особа вчинила умисно, спонукаючи вчинити самогубство і тим самим використовуючи інтернет-мережу. Також кримінальний процесуальний кодекс не визначає як доказ інформацію з віртуальної мережі, соціальних сторінок та інтернет-груп.

Щодо перших проявів таких «забав», то перший онлайн суїцид було здійснено у США 2003 року 21-річним блогером шляхом прийняття сильнодіючих медичних препаратів і алкоголю та обговорюючи свої дії з учасниками чату. У 2007 році 42-річний мешканець Великобританії трансливав через WEB-камеру комп'ютера процес самоповищення. У 2009 році в штаті Орегон (США) 26-річний хлопець шукав в соціальних мережах емоційно нестабільних жінок та домовлявся з ними про здійснення колективного самогубства, а саме підвищення, яке планував фіксувати на відеокамеру [3, С. 274].

В зарубіжних країнах вже існує досвід засудження за доведення до самогубства через інтернет. Зокрема, в США у 2014 році в штаті Мінесота до кримінальної відповідальності був притягнений чоловік, який використовуючи інтернет мережу представлявся медичною сестрою та наполегливо давав поради жінкам, у яких були певні проблеми, покінчити життя самогубством і в такий спосіб покласти край усім стражданям. В Італії 2013 року велося слідство щодо вісьмох підлітків, які підбурили до самогубства 14-річну дівчину з використанням соціальної мережі «Facebook» [4, С. 53].

Отже, інтернет являє собою потужний інформаційний і розважальний ресурс, та водночас безпека у віртуальному просторі є однією з гострих проблем сьогодення. Особливо важливою є проблема доведення до самогубства дітей підліткового віку через інтернет мережу. Тому, враховуючи світову тенденцію росту злочинності в мережі Інтернет існує необхідність внесення змін до кримінального та кримінального процесуального законодавства, які повинні відповідати сучасним викликам з боку злочинців.

Література:

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2001, №25-26 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1449169133706098>
2. Колінько О.О. Доведення до самогубства: порівняльна характеристика українського і зарубіжного кримінального законодавства / О.О. Колінько // Часопис Київського університету права. - №1. – 2010.- С. 258-263.
3. Гавловський В.Д. Щодо використання соціальних мереж для виявлення, розкриття та попередження злочинів / В.Д. Гавловський // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) №2 (28) 2012, С. 271-280.
4. Паукова А.В. Ідея інформаційного захисту дітей / А.В. Паукова // Вісник ЛНУ ім. Т.Шевченка №13 (272) Ч. III, 2013, С. 51-56.
5. Цыркалюк А. А. Уголовная ответственность за доведение до самоубийства. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Цыркалюк А.А. - М., 2011. - 23 с.